

TARKA TÖRTÉNETEK

NEM VERTÉK KI AZ ÁHÍTATBÓL...

A régi dolgokat emlegetve, boldogult Sz. I. bácsiról mesélték maradékai az alábbi históriát:

Nem volt részeges természetű, de azért megitta azt, ami dukált egy embernek. No, igaz, tehette, szőlőtulajdonos volt lent a Mákosban, így hát otthon mindig akadt elegendő bor is, pálinka is. Külön boroskamrája volt, amelyben – mondják – „patyolatrend” uralkodott. Szerette is ezt a helyiséget nagyon! Térült-fordult kinn az udvaron, a kertben, máris nyitott be a kamrába valamiért, s ha már ott tett-vett a hordók körül, hát a pohárba is belelehel. Estére aztán, ha nem is kapatosan, de mindig jócskán rozmaringos állapotban foglalt helyet odabent a búbos mellett. Megvacsorázott, bevárta az estéli harangszót, imádkozott, s tette el magát holnapra.

Áldott lelkű felesége, akinek napközben nemigen volt értekezése szót váltani az urával, egy ízben az esteli ájtatosságot használta fel arra, hogy – kerülő úton – jobb belátásra bírja kedves élete párját. Amíg Sz. bácsi az imádságot mondta, így szólott hozzá:

– Ugyan, tata, te örökké csak a kamrában szöszmötölsz, mindig ott akad tennivalód! Látnád egyszer, hogy micsoda vásár van odafönt a padláson!

Mire Sz. bácsi két miatyánk között csendesen megjegyezte:

– Nincs ott, Kati, hallod, még egy rendes hetipiac se! – s imádkozott tovább.

Az alábbi történetünk egy kendergyári história

MIÉRT ISZIK?

A kender feldolgozása nem könnyű munka; sok porral, légszennyezettséggel jár együtt. A köhögés és tüdőre szálló por ellen – váltásonként egy-két nyelet pálinkát engedélyeztek a munkásoknak, hogy könnyebben dolgozhassanak, ne fulladjanak annyira.

Mesélik, hogy az egyik kendergyári dolgozó, aki már előbb sem vette meg a folyékony szilvát, jócskán élt az engedéllyel, azazhogy... kicsit vissza is élt vele. Nemegyszer a kelletténél dungósabb állapotban állt a munkagép mögé. A munkavezetőnek is föltűnt, hogy korán kezd melegezni a füle töve munka közben, ezért előbb neki magának szólt, hogy ne vigye túlzásba az orvos tanácsát, de mivel a többszöri figyelmeztetésnek sem volt fogantja, jelentette az irodán az esetet.

Boldogult Egrényi Béla és Popović Uroš vállalkoztak arra, hogy majd ők meggyőzik, jobb belátásra bírják az egyébként jóra való és szorgalmas munkást.

Beinvitálták hát az irodába, leültették, szíves szóval megkínálták, s nem felülről, magas lóról, hanem szelíd, emberséges hangon, hogy minél nagyobb hatása legyen a hegyi beszédnek, csendes vallatóra fogták. Beteg talán? Anyagi gondjai vannak? Adósságot csinált? Szerelmes és csalódott? (Öreglegény volt az illető.)

Az szegény idegesen feszengett a széken, el nem tudta képzelni, hogy miért ez a kenetteljes érdeklődés egészségi és anyagi hogyléte, családi állapota iránt, s csak a fejét rázogatta a faggatólózó kérdésekre. Nem, nem beteg; nincs adóssága; csalódnai se csalódott, de – bökte ki – mondják már meg neki, hogy mi az istent akarnak túle.

– Hát akkor miért iszik, miért nem tart mértéket az ivásban – szögezték neki a kérdést.

Egyszerre földerült a munkás képe.

– Ja, ez érdekli magukat? Hát mért nem ezzel kezdték? Megmondtam volna én egyből, hogy se örömem, se bánatom, se másom nincsen. Egyszerűen azért iszok, mert – *szeretem*. No!

MILYEN IS A KÚT VIZE?

Zenta nem tartozik éppen a nagyon híres bortermő vidékek közé, de azért lent a Mákosban meg a Budzsáknak nevezett részben megte-rem az a nem is kevés bormennyiség, amelyet a termelő vagy elad, vagy pedig, ha annyira szereti – mert ám jó italú bor az, nem olyan ke-ritésszagató, bicskanyitogató löre! –, maga ereszt le a gallér mögé, amint ezt az alábbi hiteles történet is bizonyítja.

Lent a Mákosban eladásra került egy szőlőtulajdonos földecskéje, s valamelyik városi tisztviselő pályázott rá, szerette volna megvásá-rolni. Divat ez most, státusz-szimbólumot jelent az autó mellett ví-kendházat építeni lent a szőlők között. Szaporodnak is a hétvégi házak a Mákosban, mint a csicsóka.

Szóval, a szőlőbirtok föltekintése alkalmával az új vevő melegen érdeklődött a telepítés időpontjáról, a parcellán található gyümölcsfák termés hozama felől, és a cementkút körül társalogva, többek között azt is megkérdezte:

– S mondja csak, jóember, milyen a kút vize?

A régi tulajdonos a kérdésre kissé bárgyú képet vágott, majd előki-áltotta a feleségét:

– Julis te, gyere csak!

– Mit akarsz, nő? – zsémbelt a szőlősorok közül az ott matató asz-szony.

– Mondjad már, milyen is nálunk a kútvíz?

DIREKTORI ÖNÉRZET

A felszabadulás után 1946–47-ben kevés volt a szezonmunkás, és nem egy szövetkezeti földtáblán még késő ősszel is ott zörgette a szél szárán a kukoricát.

Akkor történt, hogy – úgy karácsony táján – összetalálkozott a búránysori kocsmában két állami birtok igazgatója. Az egyik szerb, a másik magyar, egymás nyelvét – akkor még! – alig-alig értők. A sze-

génységből jött egyszerű ember volt mind a kettő, megbízható népi káder, híján ugyan gazdaságtudományoknak, de legalább tenniakarás égett mindkettőjükben.

Féldecizgetés közben ki-ki a maga nyelvén panaszolta el a másíknak:

– Bizony, nincs, aki leszedje a kukoricát... Nem lehet embert kapni... A tervet teljesíteni...

Elsírták egymásnak a bánatukat, no meg az ital is ellágyította kicsinység őket, mert hogy sűrűn-sűrűn kortyngattak.

Minden jónak vége szokott lenni azonban, s az iddogálást is végtére csak abba kellett hagyni.

Elsőnek a magyar kászálódott föl az asztaltól azzal, hogy mennie kell: kukoricaszedők után muszáj nézni a faluban. Társa azonban egyre csak marasztalta:

– Sedi, Peter! Sedi!* – biztatgatta.

– Mit? Még hogy én? Hogy én szedjem? – ütött Péter kivagyí módra a mellére. Szedje az apja f...! Én is vagyok olyan direktor, komám, mint te! – ágaskodott benne a megbántott önérzet.

DRÁGA VOLT A MUZSIKASZÓ

A zentai Pálma vendéglőben hangulatos zene szólt, és az ott szórakozó vendégek közé betévedt egy kissé már kapatos tanyai kinézésű fiatalember is. Előbb csendben iszogatott, hallgatta a kellemes muzsikaszót, s azt, hogy mulatnak a vendégek, nótáznak együtt a zenekarral.

Kedve szottyant, rájött órá is a dalolhatnék, s miután kellő bátorságot szívott a pohárból, lassan odaóvakodott a prímáshoz. Előzőleg látta, persze, hogy a nótázgatók nem csak úgy Isten nevében mulattak, hanem kiadós ösztöndíjjal is serkentették a hangászokat, ezért hát előbb megérdeklődte:

– Joci bátyám, ugyan mennyiért húznák el az én nótámat is?

* (olv. szedi – ülj le.)

– Osztán mi a te nótád, édes öcsém? – érdeklődött a primás.

– Hát... ez meg ez.

Joci bácsi dörzsölt zenész, érti a hatvágást, ezért a bandára kacsintva így szólt:

– Ez, kis barátom, a drágábbik fajtából való nóta ám! Tudod, ez már olyan... száz dináros. Piroshasú!

Úgy látszik vékonypénzű lehetett a legény, mert némi töprengés után így szólt:

– Hú, azannya! Ilyen drága vóna?! – s aztán hozzátette: – Akkó’ tudja mit? Tán hazafelé inkább majd magam danolom el, osztán így nem is unatkozok, no meg a pízem is megmarad.

JÓL MEGFELELT...

Eladni hozta tehenét a zentai vásárra az egyik felsőhegyi kisparszt.

Mivel előző nap jó kiadós eső esett, nem akart a sárban caplatni a jószággal, hanem fönt lépegetett vele a járdán, a vásárra gyüvő-menők között, akadályozva így a forgalmat. A Vasútsoron rá is mordult valamelyik zentai ismerőse:

– Mi az, hé! Felsőhegyen tán nem tudják, hogy a flasztert a gyalogjáróknak készítették?

– Tudják biz azt – így a felsőhegyi ember –, de hát az én tehenem is *gyalog jár!*

BÚCSÚS – FOHÁSZ

A húszas évek elején az egyház által szervezett szent év kapcsán Zentáról is igen népes hívősereg zarándokolt el a szent városba, Rómába.

A jámbor búcsújárók között akadt, persze, olyan utas is, akit nem annyira a lelki megigazulás vágya, hanem inkább a kínálkozó érdekes-

ség, látványosság vonzott a nagy útra, s aki Rómába érve nem a kegyhelyeket, hanem főleg a római néznivalókat látogatta.

Ilyen volt többek között boldogult H. J. is, a nagy borbarát, aki a zarándok-hét alatt számos olasz kiskocsmát megtapasztalt.

Mesélik, hogy egy alkalommal az egyik római kisvendéglőben a készséges fogadás – látva, hogy szakértő torkú vendéggel van dolga – egymás után töltötte H. J. bátyánk poharába a zamatosabbnál zamatosabb itáliai borokat. A zentai búcsús valamennyit élvezettel fogyasztgatta, ráfogatta, izlelve az italok aromáját, illatát.

Amikor menni készült, fizetéskor, mértéktartó mámorral kérdezte a talijány csárdatulajdonostól, hogy mi légyen annak a bornak a neve, amit legutoljára itatott véle, merthogy az igen jól csúszott.

– Si, si, signor! – helyeselt a kocsmáros – azt hívni Lacrima Christi – azaz Krisztus könnyének...

– Drága Jézusom! – fohászzkodott a már kissé kapatos zentai búcsújáró. – De jó tetted vóna, ha nálunk Bácskában is sírtál vóna egy keveset!

LÓVÁSÁR

Lovat szeretne venni a felsőhegyi magyar a zentai vásáron. Jól megnézi ezért a portékát, tempósan végigmustrálgatja a saroglyához kötött állatokat, nem kehes-e, pókos, takonykóros valamelyik vagy „karórágós”, mert ha megveszi az ilyet, akkor aztán szaladhat a pénze után.

Megáll egy kis pejló faránál. Máris odalép mellé a cigány-császár, s dicséri nagy fennszóval a ló jó tulajdonságait. A felsőhegyi embernek nincs sok bizalma az illetőhöz (a komájára sózott annak idején ez a vigéc egy havivak jószágot), de ellépni is röstell, ezért hát megkéri a kupecet, hogy futtassa meg a lovat, hadd lássa a járását.

Az emberek körülállják őket, nézik. Lesik a vásár alakulását.

Szalajtásnál ide-oda kalimpál a ló lába, de azért a kupec szemrebenés nélkül dicséri, hogy nincs még egy ilyen ló az egész vásárbán.

– Olyan ez a pejko – hadarja –, hogy ha megindul, hát meg se áll egész Topolyáig.

– No, akkó’ nem is veszem meg – mondja a felsőhegyi gazda –, mer’ én csak öt kilométernyire lakok innen, osztán nincs kedvemre, hogy harmincötöt gyűjjek visszafelé.

MIBEN HALJON MEG AZ EMBER?

Az ötvenes években, a kollektív gazdálkodás kicsit erőszakos népszerűsítése idején történt a Zenta–Szabadka között közlekedő vonaton.

A téli hajnalon szóltanul, álmosan rázkódtak az utasok a gördülő kerekek fölött. Bogaras felé az egyik idősebb, dakuködmönös polgár begyúlt a belső zsebbe, s kiemelve onnan egy tonikumos üveget, jól meghúzta. Nyomban kellemes barackillat vegyült a fülke áporodott, dohányfüstös levegőjébe. Az öreggel szemben ülő útitárs is feszelegni kezdett erre, s aztán a dakuzsebbe eltűnő üveg után intve, elismerően megjegyezte:

– Ez bajosan látott cukrot!

– Ez nem! – volt az önérzetes válasz.

Csend.

Negyed óra múlva az öreg újból előkotorta az üveget, és megszívta. A hatás ugyanaz volt. Az útitárs nézte, nézte, még nyelt is hozzá, de a tonikumos bácsi – mintha nem tudná a regulát – (hogy kínálni is illik), már készült is rátekerni az üvegre a kupakot.

– Ne haragudjon már..., de... nem kínálna meg? Olyan jó szaga van, és hát... jól is esne egy kis melegítő... – szólította meg a szomszéd.

– Megtenném, nagyon szívesen – mondta a kérdezett –, de tudja, félek, hogy baja lenne belüle...

– Nekem, bajom? Már miért lenne?

– Tébécés vagyok, osztán nem szeretném, ha elkapná...

– Hát baj is az, hogy maga tébécés? Én meg, lássa, téeszcsés: vagy ha magyarul jobban tetszik: zadrugás vagyok. Sose féltsen maga engem! Meg aztán: nem mindegy az, hogy miben hal meg az ember? No, erőt, egészséget!

KITÉRŐ VÁLASZ

Egy szegény Tisza menti kisiparos – bognár volt különben – szeretne volna, ha jól nősul a fia, azaz ha olyan lányt vesz el, akinek a hozománya nem csupán egy hordó savanyú káposzta. Csakhát a házasságban úgy volt ám régen, hogy aki szegénynek született, az nemigen válogathatott; legfeljebb őt választották.

Meghányták-vetették a családban, hogy kit is, melyik hajadont kellene megkérni, akivel a legény megcsinálhatná a szerencséjét, és akinek a hozománya lendítene is valamicskét a pangó bognáriparon.

Lakott a község központjában egy „száraz kapubejáratos” parasztgazda. A leánya – pedig már jócskán benne járt az „üdöbe” – még mindig otthon ült az anyja nyakán, merthogy egy kicsit gügye volt az istenadta. Legalábbis ezt mesélték felőle az utcabeliek.

– Nem baj az, ha gügye is! – biztatta a család a legényt. – Csak ha a hozomány egészséges!

– Űsse gyün az énhozzám... Nem adják azt... – oldózott a legény bocskora a házasságtól.

– Dehonnem! Csak te ereggy, osztán kérd meg! Ne mulyáskodj! Ha faggatnának, hogy mid van, csak mondd, hogy azér’ te se állsz éppen úgy, mint az ujjam! Igaz, földed nincs, de itt a műhely meg a szerzőszám... Az is valami! – okítgatta az apja.

Elment hát kérőbe a bognárlegény a gazdáékhoz, s nagy trémák között előadta szíve szándékát.

– Jól van, fiam, mindig tisztessig az, megbecsülés, ha a leányt kéri! – fogadta a gazda. De hát, mid van? Mer’ hogy itt van ám! – tette hozzá nem kis parasztgöggel.

– Hát... én se állok azér’ éppen úgy, mint az ujjam – szajkózta a legény a betanult leckét. – Földem ugyan nincs, de ott a műhely meg a szerzőszám...

Otthon tükön ülve leste a család a legényt, aki lógó orral meg is tért nemsokára.

Hallgatott.

– No, beszélj hát! – förmedt rá az apja.

- Mit beszéljek?! – rántott egyet vállán a „vőlegény”.
- Hát vótál?
- Vótam.
- Megkérted?
- Meg.
- No, oszt?
- Montam én kennek, hogy szegíny vagyok én azokhon...
- Szóltál nekik a műhelyrül?
- Szóltam.
- Osztán erre mit mondtak?
- Nem nagyon mondtak azok – hallja – semmit se.
- De valamit mégiscsak szóltak.
- Hát, szólni szóltak...
- Mondtad, hogy van szerszámod is?
- Azt is mondtam.
- Erre se szótak semmit?
- Vállat vont a legény:
- Kitérő választ adtak.
- De a kuka istenedet, hát mér’ nem monddod mán, hogy mit mondtak?!
- Hát... azt mondták, hogy... tojnak a szerszámomra.

A’ BIZONY KOMOLY LAKODALOM LEHETETT!

Rezgő fejű, galambósz öregek ülnek a kispadon. Pipáznak, süttetik magukat a szelíd októberi verőfényben. Csendesen bánnak a szóval, nagyon megszelídítette őket már a vénség. Ha szólnak, azt sem a márról teszik, hanem a rég múlt idők megfogyatkozó emlékeit idézgetik, s bólogatnak hozzá.

Az utca végén fűlsértő szirénázással lakodalmas autókaraván suhan át. Új téma az öregeknek: az esküvő, a lakodalom. Arról agyvéggyeznek, hogy annak idején melyiküknek is volt parádésabb esküvője.

Az egyik elmondja: akkora lagzit csaptak náluk, hogy két sátorban mulattak a vendégek. A másik arról beszél, hogy négy birkát meg száz-

nál több aprójóságot vágta a fogadott szakácsnék. A harmadik azzal kérkedne, hogy hány teríték is került az asztalra, s hány hordót ütöttek csapra az ő lakodalmán, amikor közbeszól a pad végéről Jani bácsi:

– E’ mind semmi! – veszi ki szájából a pipát az öreg. – Egyikötök-nél se volt olyan finyes esküvő, mind a mi házunknál!

– Hogyhogy? – ingatják hitetlenül fejüket a vének.

– Hát csak úgy! – virtuskodik tovább az öreg.

– Mit öltek keetek? – érdeklődnek többen is. – Mit vágta?

– Azt már, hajjátok, éntülem ne kérdezzétek, meg aztán – nevet hamiskásan –, más járt akkor az én eszembe! De a’ biztos, hogy az én apám se csak hegedűszóval traktálta a lakodalmas népet. De nem ám! Mert amikor reggel fölvirradt, csak akkor láttuk, hogy éppenséggel két kazal csutkát hordtak szét akkor éjjel nálunk a vendégek. Bizony!...

VÁLLALKOZNA RÁ...

Péntek, szép, verőfényes szeptemberi nap. Éppen piacozásra való.

Meg is indult a nép befelé a Dobogós utcán, mintha csak feltámadási körmenetre készülődne a Jézus Szívéről elnevezett templom körül.

A sokadalom között, ott szedik a lábukat a Kis-kompetenciában lakó Kolompár ivadékok is vagy tizen-tizenketten. Elöl az anya a legkiseb-
sebbel, aki még karonülő, a többiek mint kotlóst a csirkéi – követik vagy előzik az anyjukat. Hat-hét lépésre lemaradva a családfő talpa a sokadalom után.

A templomtéri önkiszolgáló bolt előtt egy nyájas arcú fiatalasz-
szony kedveskedve dicséri meg a tarkaruhás, seprűs pillájú, villogó szemű rajkókat az édesanyjuknak:

– De szép gyerekei vannak magának, hallja! Nem adna egyet nekem is belőlük?!

Ekkor érkezik oda hátratett kezekkel a családfő, s nem kis göggel odaveti:

– Kíszet azst nem adunk, kírem, de csináni – azst lehetne egyet!

SZEMORVOSNÁL

Fáj a szeme az öreg Á. bácsinak, és bement Szabadkára a szemorvoshoz.

Az orvos megvizitérozta, majd a következő tanácsot adta a betegnek:

– Nem szabad többet pipáznia, bátyám, mert a pipafüst igen árt a szeme világának.

– Nézze, doktor úr, öreg ökröt megnevelni úgyse lehet – én se hagyom abba a pipázást...

– De értse meg, jó ember, meg is vakulhat!

Legyintett az öreg.

– ... mert az az egész mindenség, amit eddig életemben láttam, no meg amit még ezután látni fogok, nem ér föl egy pipadohányval.

MIRE KELL A KUNYHÓ?

Csőszet fogadtak annak idején a mákosi földműves gazdák, afféle szemes, élelmes embert. Vert hozzá ugyan a hír, hogy maga is szarka-természetű, hogy nemigen szokta otthagyni azt, ami könnyen mozdítható, de hát üsse kő! Nehéz az olyantól lopni, aki maga is járatos a tolvaj-praktikában – így gondolták róla, s megválasztották.

Jelentős tisztség volt ám régebben a csőszködés!

Örködni kellett éjjel-nappal már tavasztól kezdve, mikor kibújt az első saláta, a zöldség, a krumpli, később meg érni kezdett a gyümölcs, majd a szőlő. Bizony, vigyázni kellett a tolvajokra, szemmel tartani őket. Még gazda is akadt olyan, aki nem restellte megdézsmálni a szomszéd gyümölcsösét, vagy nem átallott a kocsiderékba hajítani egy-egy nyaláb mislinget, renden hagyott herét – persze nem a magáéból.

Elég szeles tavasz járta akkorjában, ezért a mi csőszünk úgy segített magán, hogy a kint hagyott kukoricakévékből kunyhót sikerített magának a dülő szélen.

– E' meg ugyan mire való? – kérdezte tőle kifelé haladtában az egyik gazda.

– Ez? Hát én alszok itt, amikor a *szőlőt őrzöm* – világosította föl a kunyhó rendeltetése felől az újdonsült kerülő.

IGAZOLÁS

A csöszöket vagy a gazdák választották, vagy pedig a község állított valakit erre a bizalmi állásra.

Tisztük Szent Györgytől Szent Mihályig, azaz márciustól az ősz derekáig tartott, néha tovább is, mikor milyen volt az időjárás.

A jó csösz folyton vizslatott, járta le-föl a dűlőket, ügyelt, hogy egyik gazda el ne vigye a másikét, se idegen „gyüszmékölő” ne szedje meg a répalevelet vagy a feleérésben levő zsenge kukoricát. Vigyázott, leste, hogy ki a rossz-szándékú, ki dézsmálja meg a más szőlejét, ki sántikál rosszban, jár görbe úton, vagy hogy kinek a jószága, falkája téved idegen táblába, s visz végbe pocsékolást. Röviden: a jó csösznek igen-igen szemesnek kellett lennie.

E fentebbi csöszerenyeket mellőzve, az egyik Tisza menti községben mégis egy „borkúdúsát” találtak megválasztani, aki régebben maga is gazda volt, tehát olyan, aki csizmában kezdte, de bocskorban végezte.

Káromkodtak is erősen a csöszjelöltek, protekciót meg mit nem emlegettek, mondván, hogy „ki vót ez az egész csinálva már előre, de hát csak ha’ legyen!”.

– Jó’ beválasztottak! A sajátját se tudta megvigyázni, hogy fogja akkor a másét?! – kommentálták a választást.

Az újdonsült kerülő azonban nem sokat törődött a hivatalára ácsingózók megjegyzéseivel. Elment meginni az áldomást.

Ha csak ekkor ivott volna! De rendre föl járt a rétből, s naphosszat iszogatót a juhszéli kiskocsmában.

– Van neked bőr a képeden? Hát azért fogadtak meg téged csösznek, hogy itt lebszölj egész nap a kocsmában, közben meg odakint a mezőn kár esik? – igyekezett pirongatni egyszer egy jobb érzésű vendég.

– Mit károgysz rám? – szólt ki az egykori gazdaggóg a borissza csöszből. – Há’iszen az ember csak nem lehet mindenütt, no!

NEM VEHETI...

A két háború között történt az egyik őszi nagyvásáron.

Ott ógyelgett a sokadalomban a többi vásárló között egy mazalói ember is, aki arról volt nevezetes, hogy mindig a máséra pislogott. Megállt a kötelesek sátoránál egy kicsit nézelődni, terepszemlét tartani.

– Hát te, koma? Mit keresnél itt, ha vóna?

– Ehun e, nézelődök.. Kötőfikat akarnék venni, de nem lehet, mert – mindig itt van, aki árulja.

NEKI VOLT IGAZA...

Mesélik, hogy egy körleti foglalkozáson a kaszárnya-iskolát vezető hadnagy a sarzsíróról, azaz: a katonai rangfokozatokról tartott előadást a szájatáti legénységnek. A foglalkozás végén – visszakerdezőskor – éppen Jóskától találta megkérdezni:

– Mondd csak, fiam, minek kell annak lenni, akit ágyútalpon, katonai díszpompával temetnek el?

– Alázatosan jelentem, annak a tisztnek, akit ilyen díszesen temetnek el *halottnak* köll lenni! – felelte paraszti bölcsességgel Jóska, a bakancsos közvitéz.

A PIPÁRÓL

A régi öregek szájavallása nyomán tudjuk, hogy apáink igen nagy pipások voltak. Kezdték a *legénypipával*, ami közönséges cseréppipa volt, és potom pénzért – három-négy krajcárért – a boltban vagy a vásáron árulható batkárosoktól, bosnyák vándor árusoktól vették. Ám az ilyen, rendszerint vörös cserépből készített, „garasos pipa” nem volt hosszú életű. Sokkal időtállóbb és takarosabb volt az ún. „szögedi pipa”, amelyet veretes kupak is díszített. Az ilyen pipát azért szerették apáink, mert a domború és gombos hegyű kupak szépen pászolt a pi-

pa fején levő peremre, és így a pipát munka közben is lehetett használni, mert „*még szalmahordáskor sem vót tűzveszélyes*”.

A száruk között is válogattak. Dolog közben rövid, egyenes szárú pipát használtak, és azt a fogukkal tartották, „*az agyaruokra vették*”.

A módosabb és tekintélyesebb emberek, tisztviselők, plébánosok, nagygazdák, kupecsek, lócsiszárok rangosabb pipákat szívtak. A tajtékpipára csak otthon és ünnepen kerítettek sort. Munka közben sohasem szívták. Ezek a pipák sokkal nagyobbak és drágábbak voltak, mint a cserépből megformáltak. Tajtékkőből – könnyen faragható fehér ásványból – készültek és ötvözött, ezüstveretű kupak díszítette őket. Az ilyen tajtékpipához hosszú és hajlított, esztergályozott ébenfa szár illett. Ez ugyanis szívás közben nem mocskolódtott el, és nem volt olyan bűdös bagószagú, mintha meggyfa szárból készítették volna.

Hogy ki volt szenvedélyes pipás, azt az illető tajtékpipájáról lehetett látni. A gyárból kikerülő tajtékpipa ugyanis kezdetben fehér volt, de a folytonos szívás következtében szép zsemlye- vagy kávébarna színt kapott. Az ilyen patinát nyert pipát családi ereklyeként őrizték, és apáról fiúra öröklődött, de akadt nem egy olyan szenvedélyes dohányos ember, akivel együtt temették el a kedvenc tajtékpipáját is.

A pipa szoros tartozéka volt a sallangos „kostökacskó”, amiben a dohányt tartották.

A pipatömésnek megvolt a maga külön tudománya, és ha az nem „előírásosan” ment végbe, a pipa vagy elaludt vagy egyáltalán meg se gyulladt.

Egy tiszaszentmiklósi öreg tanítótól hallottam, hogyan oktatta ki egyszer a bánáti juhász a csókai uradalom gazdatisztjét a pipatömés csíziójára.

*

Padén akadt valami ügyes-bajos dolga az intéző úrnak. Igen szeretett volna rápipálni, de már csak útközben vette észre, hogy a gyufát meg Csókán felejtette. Úgy segített magán, hogy odaintett a csészájához egy az országút mellett legeltető juhászbojtárt.

– Van-e csiholó szerszámod, hékás?

– Akad, tekintetes uram.

– Megtömtem a pipámat, de hiába, nem tudom möggyújtani. A masina otthon maradt. De előbb tölts rá, fiam, az enyémből! – nyújtotta át a maga finom dohányát a legénynek.

A juhász megköszönte, töltött, aztán pedig elővette az acélt, a kovát meg a taplót és kicsiholt, majd az égő taplót fölnyújtotta az intézőnek. Az meg, fogta, beletette a taplót a dugig töltött pipába, s mint aki jól végezte a dolgát, lecsukta a kupakot. Az így lefojtott égő tapló, persze, kialudt.

– Nem ég ez, ecsém! Nem gyüllik! – kifogásolta az intéző.

– Hát hogy az... égne, mikó rányomta a tekintetes úr a kupakot! – szólt oda nagy pampogás közben a juhász – merthogy ő is éppen gyújtotta a magáét. – Ide nézzen, hogy ég e'! Okos ember nem úgy szokott ám rágyújtani, ahogy a tekintetes úr teszi – oktatta a bojtár az urat.

Kedélyes ember volt az intéző, ezért évődve megkérdezte:

– Nem-e? Hát hogyan?

– Mögmondom, ha akari. Mán az is baj, hogy a dohányt katulába tartja. Kostökacskó köll annak, abba érzi jól magát a füstölnivaló. Osztán nem ujjal köll a pipába belecsipegetni a dohányt, hanem a pipát köll begyugni a zacskóba, ehen e, osztán a jobb kéz mutatóujjával köll teletömködni dohánnyal a pipát. A hüvelykujjal mög lenyomkodni. No, amikor e mögvan, rá a taplót, oszt pampogni ám, járjon az embör pofája, mer' különben kiálszik, mint a tekintetes úré! Mög aztán pipába nem ilyen bóti trafik való, mint a magáé, hanem ilyen magyardohány, mint az enyim e, amelyik nem esik össze, hanem még a kupakot is főnyomja, oszt szétnéz, hogy merről gyön a finánc! Az uraké az összehúzza magát a pipában, vagy ha mégse, ha ki is néz egy kicsit, csak azír teszi, hogy mögtekintse: ki az a bolond, aki szíjja. No lássa! Tunni köll ám pipálni is! Bizony!

HELYREIGAZÍTÁS

A fölszabadulást követő adminisztrációs korszak idején elő-előfordult, hogy a központosított közigazgatás túlbuzgó tisztviselői a legképtelenebb adatokat kérték a községi népbizottságoktól. Átirat érkezett például, amelyben arról kívántak kimutatást, hogy hány csóka fészkel a község erdő-övezetében, mekkora a vetést pusztító tanyai galambok száma, vagy hogy hány nyulat tartanak nyilván a község területén.

Adán akkoriban St. I. bácsi volt a mezőgazdasági ügyek intézője (vagy ahogyan abban az időben hívták: a „poverenik”); egy aranykedélyű, tréfaértő ember, s éppen ő kapta kézhez az aktát, amely a nyulak számát forszírozta.

Nagyot nézett az öreg, amikor elolvasta a paksamétát, de aztán csak vállat vont, s ahelyett, hogy kikérte volna valamelyik helyi nimród véleményét, egyszerűen beírta a jelentésbe, hogy: 1331.

Pár nap múlva dörgedelmes átirat érkezett a főbizottság mezőgazdasági osztályától, amelyben súlyosan kifogásolták, hogy St. bácsi jelentése pontatlan.

Ekkor ismét vállat vont az öreg, s anyagi nyugalommal lekopogta a következő „helyreigazítást”:

„Helyén valónak találjuk a múltkori írásbeli jelentésünkkel kapcsolatos észrevételüket. Az elküldött kimutatás valóban pontatlan volt, mert mint utólag kiderült, egy nyúl az adai földekről átszaladt a mohol–gunarasi határba.”

Csodák csodája: erre már nem érkezett válasz.

SZÍVES VENDÉGLÁTÁS

Egyszer Illés napján, július 20-án kilátogatott a horgosi elnök meg a titkár fiákeren Kispiacra. Rekkenő hőség volt egész nap, s visszafelé jövet ijedve vették észre a hivatalos közegek, hogy csúnya borulás közeledik Hegyes felől, mely ha elkapja őket, hát bőrig áznak. Szerencséjükre éppen ott hajtottak el a Bíró-tanya mellett. Szóltak a bakon ülő előfogatosnak, hogy fordítsa a rudat a tanyaudvar irányába.

Mikor beértek, a házigazda ott ült az ámbituson s pipázott.

– Adjon isten! – köszöntötték a jövevények a gazdát. – Bejöttünk, Bíró bátyám, mert látja, micsoda fürgeteg közeleg!?

Mire az öreg (kinek holmi búzabeszolgáltatásból kifolyólag még maradt a begyében valami):

– Hallják, mentem én már ettől haza kutyább időben is.

